

Situācija nabadzības mazināšanā Latvijā

I. Politikas plānošana

- Nabadzības mazināšana politikas plānošanas dokumentos jau kopš 1998.gada bijusi viens no valdības darbības prioritārajiem uzdevumiem¹, izstrādātas pamatnostādnes², stratēģijas, rīcības plāni nabadzības novēršanai, kvantitatīvie mērķi 2020.gadam³, Latvijas konverģences programma 2013.-2016.g., u.tml., taču nabadzības riskam joprojām ir pakļauti 19,4% iedzīvotāju (pēc Eurostat datiem- 38,1%)⁴ un nabadzības dziļums palielinās⁵.
- Atbildīgā nozares ministrija jau pirms 10 gadiem 2004.gadā ir norādījusi – „**skaidri definētas politikas un sadarbības mehānisma trūkums** starp institūcijām sociālās attīstības un nabadzības mazināšanas jomā ir negatīvi ietekmējis esošo situāciju”.⁶

Faktiski secināms, ka arī turpmākajos 10 gados valdība nav tikusi galā ar šo uzdevumu, tie paši pirms 10 gadiem **identificētie mērķi ir aktuāli arī šobrīd:**

- 1) izglītības kvalitāte;
- 2) **iekļaujoša darba tirgus izveide;**
- 3) piemērota mājokļa nodrošināšana personām, kas pašas to nevar nodrošināt;
- 4) **adekvātu ienākumu** nodrošināšana ar darba samaksas, nodokļu politikas un sociālās drošības sistēmas palīdzību;
- 5) personas vajadzībām atbilstošu sociālo pakalpojumu attīstība iespējami tuvu dzīvesvietai;
- 6) valsts garantētās minimālās veselības aprūpes un nepieciešamo medikamentu saņemšanas iespējas nodrošināšana.

---

¹ Likumprojekta „Latvijas Kopējās sociālās iekļaušanas memorands” anotācija

² Rīcības plāns nabadzības novēršanai 2001.-2003.gadam

³ Latvijas nacionālā reformu programma „ES 2020” stratēģijas īstenošanai

⁴ Pēc Eurostat metodikas, par pakļautiem nabadzības riskam uzskata ļaudis, ja viņi dzīvo māsaimniecībā, kuras ienākumi ir zemāki par nabadzības sliekšni, kas noteikts 60 procentu no vidējiem ienākumiem attiecīgajā valstī

⁵6.lpp, Nacionālais sociālais ziņojums

⁶ Likumprojekta „Latvijas Kopējās sociālās iekļaušanas memorands” anotācija

Jaunākos politikas plānošanas dokumentos⁷ minēts, ka šobrīd ir izveidota kārtējā darba grupa, kuras uzdevums **identificēt** būtiskākos nabadzības un sociālās atstumtības pieauguma **cēloņus un politikas jomas**, kurās veicami pasākumi nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanai.

Plānotie pasākumi 2013.g. Konverģences programmas:

- 1) **Aktīvās nodarbinātības veicināšanai** (algoto sabiedrisko pagaidu darbu aktivizēšana; atbalsta programmas ilgstošajiem bezdarbniekiem ar atkarības problēmām; mobilitātes granti (darbs 20 km no dzīvesvietas)⁸; jauniešu darbnīcas; profilēšanas sistēma bezdarbniekiem; pieaugušo tālākizglītība (50+);
- 2) **Pašnodarbinātības un uzņēmējdarbības sekmēšana** (atbalsts mazajiem uzņēmējiem (mikro, mazie, vidējie) ar infrastruktūru un konsultēšanu; biznesa inkubatori; lauksaimniecības zemes iegādes kreditēšanas programmas.⁹

Rodas jautājums par plānoto pasākumu efektivitāti un lietderību. Vai tas sasniegs mērķi ilgtermiņā.

II Statistika

- Latvijā 2011.g. nabadzības riskam bija pakļauti 394,5 tūkst. iedzīvotāju¹⁰, īpaši mazo pensiju saņēmēji un personas ar zemiem ienākumiem (algas mazākas par minimālo; valsts, pašvaldību pabalsti);
- Augstam nabadzības riskam pakļauti¹¹:
  - nepilna ģimene ar 1 bērnu apgādībā- 38,8%;
  - 2 pieaugušie ar 3 un vairāk bērniem – 37,4%’;
  - 1 personas mājsaimniecības - vīrieši- 34%;

⁷ Latvijas Konverģences programma 2013.-2016.gadam.

⁸ Latvijas iedzīvotāji, kuri savā dzīvesvietā nevar atrast darbu un kuri piedalās reģionālās mobilitātes atbalsta pasākumā, par **pirmajiem četriem darba tiesisko attiecību mēnešiem kopā** var saņemt ne vairāk kā 280 latu īrei un transportam uz darba vietu, kurai jābūt vismaz 20 kilometru attālumā.

Jautājums rodas, vai atbalsts pirmajos 4 mēnešos ir pietiekams, lai darbinieks spētu ilgstoši saglabāt darba vietu.

⁹ Lētie kredīti lauku zemes iegādei plānoti viduslāņa atbalstam, taču puse no pirmā miliona saņēmējiem ir lielzemnieki, raksta žurnāls "Ir". "Ir" secinājis, ka vismaz astoņi no 16 kredīta saņēmējiem atbilst lielsaimniecību kritērijiem (apgrozījums pārsniedz 100 tūkstošus eiro gadā), tātad ministres cerība atbalstīt mazos un vidējos saimniekus pilnībā neattiecinājās.

¹⁰ Centrālās statistikas pārvaldes dati.

¹¹ Nacionālais sociālais ziņojums, 17.lpp.

- 1 personas mājsaimniecības līdz 64 gadu vecumam - 33,5%;
- Nabadzības riska sliekšnis 2010.g. vienai personai bija Ls 149, 2011.g. Ls 157, ģimenei ar 2 bērniem - Ls 329 (jaunāki CSP dati vēl nav pieejami);
- **2013.g. 2.cet.** vecuma grupā no 15-74 gadiem nodarbināti bija 889,0 tūkst. cilvēku (ietilpst arī pašnodarb.), tai skaitā darba ņēmēji 833,8 tūkst. cilvēku, ar darba ienākumiem - 772,0 tūkst. cilvēku, darbu meklēja 114,7 tūkst.cilv. (CSP dati);
- no darba ņēmējiem par min. algu vai mazāk strādāja 176,2 tūkst. cilv.;
- darba algu **pēc nodokļu nomaksas līdz 200 Ls** saņēma 28,9 % vai 241,0 tūkst. darba ņēmēju (CSP dati);
- darba algu **pēc nodokļu nomaksas no 200 līdz 300 Ls** saņēma 28,6 % vai 238,5 tūkst. cilv. (CSP dati);
- tāpat **57,5 %** no darba ņēmējiem Latvijā saņem darba algu, kas **nepārsniedz 300 Ls** pēc nodokļu nomaksas (uz papīra ~ 400 Ls);
- Mājsaimniecību īpatsvars, kuras naudas trūkuma dēļ nevarēja atļauties segt atsevišķas izmaksas:

komunālie maksājumi – 23,0 % no visām mājsaimniecībām vai 40,3 % zem nabadzības riska sliekšņa,

apkure – 22,4% un 37,8%

neparedzēti izdevumi- 75,3% un 93,1%

katru 2 dienu gaļa, zivs, putni – 28,0% un 49,1 % (CSP dati)

- Iedzīvotāju viedoklis par naudas summu, ko viņiem mēnesī vajadzētu saņemt, lai varētu normāli dzīvot: gandrīz puse aptaujāto (47%) norādīja, ka viņiem pietiktu ar summu līdz Ls 500. Tiesa, salīdzinoši bieži (43%) sauktas arī summas no Ls 501 līdz Ls1000. To, ka viņiem normālai dzīvei vajadzētu saņemt vairāk nekā 1000 latu, iedzīvotāji minēja salīdzinoši reti (9%). Nosaukto summu vidējā vērtība ir Ls 665.88.¹²

---

¹² DNB Latvijas barometrs Nr.57.

Secinājumi:

- Līdz šim valdības realizētā nodokļu politika tikai veicinājusi sociālās nevienlīdzības palielināšanos, jo ieguvēji no izmaiņām bija vidusslānis un turīgie, nabadzīgajiem iedzīvotājiem ieņēmumu pieaugums bija nenozīmīgs.
- Pozitīvi vērtējama valdības uzsāktais darbs saistībā ar minimālās algas paaugstināšanu, neapliekamā minimuma diferencēšanu un atvieglojuma par apgādībā esošām personām palielināšanu. Plānotie pasākumi dos papildu ienākumu 20-30 latu mēnesī personām, kuras saņēma minimālo algu.

Svarīgi apzināties, ka viena cilvēka māsaiņniecības gadījumā personas ienākums tuvojas valdības noteiktajam iztikas minimuma grozam, tomēr tas ne tuvu nav pietiekams, ja personas apgādībā ir viens vai vairāki bērni. Turklāt, ja persona saņem minimālo algu un tās apgādībā ir 2 bērni, tai nemaz nebūs iespējams saņemt pilnu valstī noteikto nodokļa atvieglojumu, jo tā nemaz tik daudz nenopelna.

Tāpat jāņem vērā, vai patēriņa cenu un komunālo maksājumu izmaksu pieaugums¹³, „nenoēdīs” ieguvumu, ko personai dos ieviestie nodokļu atvieglojumi.

- Ņemot vērā pensionāru īpatsvaru to personu vidū, kas pakļauti sociālajai atstumtībai, ir jādomā par efektīvākas pensiju indeksācijas metodoloģijas izstrādi. Vidējais pieaugums no šā gada indeksācijas ir Ls 4,68.
- Tas pats attiecas uz sociālā nodrošinājuma pabalstu, ko saņem personas ar invaliditāti, šobrīd 45 lati, invalīdiem kopš bērnības – 75 lati.¹⁴ Pabalsta palielinājums ir plānots, tomēr tas ne tuvu nav pietiekams, lai nodrošinātu personu ar invaliditāti, ko valsts ir atzinusi par vienu no mazāk aizsargātajām iedzīvotāju grupām, pamatvajadzības.

---

¹³ Finanšu ministrija (FM), apkopojot visu ministriju un centrālo valsts iestāžu iesniegto informāciju par elektrības, apkures un citu komunālo pakalpojumu izmaksu kāpumu nākamajam gadam, secināja, ka valsts aparātam nākamgad būs nepieciešami papildus 3 032 662 lati, **kas ir par 8% vairāk**, nekā iepriekš bija plānots atvēlēt šim mērķim.

Pieejams:<http://nra.lv/latvija/99669-nakamgad-gaidams-butisks-komunalo-tarifu-kapums.htm>

¹⁴ Projektā: sociālā nodrošinājuma pabalsts 1. invaliditātes grupai būtu 58,50 lati, 2. grupai – 54 lati, bet 3. grupai paliktu nemainīgs, savukārt cilvēkiem ar invaliditāti kopš bērnības, kuriem noteikta 1. invaliditātes grupa, pabalsts pieaugtu no 75 līdz 97,50 latiem mēnesī, cilvēkiem ar 2. invaliditātes grupu no 75 līdz 90 latiem, bet cilvēkiem 3. invaliditātes grupu pabalsts paliktu nemainīgs – 75 lati. Valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu pašlaik saņem 17,7 tūkstoši cilvēku ar invaliditāti.